

OBSAH

PŘEDMLUVA	13
1 ■ OD JAZYKA VĚDY KE KOMUNIKACI VE VĚDĚ	17
1.1 Variabilita a normy vědeckého vyjadřování	17
1.2 Psanost a mluvenost ve vědě	18
1.3 Vliv cizích jazyků a norem	19
1.4 Zájem o rétoriku vědeckého vyjadřování	20
1.5 Společenství jazykové a společenství diskursní	21
1.5.1 Diskursní společenství a jeho funkce	21
1.5.2 Experti a zasvěcování nových členů společenství	23
2 ■ MEZIKULTURNÍ KOMUNIKACE	25
2.1 Jazykové a kulturní rozdíly ve vědeckém vyjadřování	25
2.2 Kulturně odlišné intelektuální styly	26
2.3 Český vědecký diskurs v mezikulturním kontextu	28
2.4 Charakteristické rysy českého intelektuálního stylu	28
2.4.1 Modalizovanost	28
2.4.2 Autorská skromnost	29
2.4.3 Kompoziční volnost	30
3 ■ ZÍSKÁVÁNÍ DOVEDNOSTÍ VE VĚDECKÉM VYJADŘOVÁNÍ	31
3.1 Vědecké vyjadřování v české stylistice	31
3.2 Vědecké vyjadřování v pohledu anglosaském	32
3.3 Psaní vědeckých textů jako pedagogická disciplína	33
3.3.1 Psaní kognitivní a psaní komunikativní	33
3.3.2 Je výuka psaní na školách dostačující?	34
4 ■ ŽÁNROVÁ DIFERENCIACE VĚDECKÉHO DISKURSU	37
4.1 Typy vědeckých textů a rozrůzněnost disciplín	37

4.2 Obory přírodovědné a obory humanitní	38
4.3 Texty vědecké, naučné, popularizační a učební	38
4.4 Obecné požadavky kladené na vědeckou komunikaci	39
4.5 Různé jazykové kódy a registry vědeckého vyjadřování	40

5 ■ AUTOR, ČTENÁŘ A DALŠÍ SUBJEKTY V TEXTU

5.1 Sociální a interakční charakter vědeckého textu	43
5.2 Autor	44
5.2.1 Autorský plurál a plurál inkluzivní	45
5.2.2 Neosobní vyjadřování	46
5.2.3 Autor v 1. osobě singuláru	47
5.3 Čtenář	48
5.3.1 Čtenář zasvěcený a laik	49
5.3.2 Popularizační zaměření textu	50
5.4 Interakční povaha vědeckého textu	52
5.4.1 Strategie zdvořilosti	53
5.4.2 Ohled na tvář vědecké obce	56
5.5 Další subjekty v textu	57
5.6 Strategie kritické a polemické	58
5.7 Obraznost ve vědeckém textu a jiné strategie uvolnění ...	60

6 ■ KANONICKÉ ČÁSTI VĚDECKÉHO TEXTU

6.1 Titulek a jeho typy	63
6.1.1 Titulky naznačující/specifikující téma	64
6.1.2 Titulky formulované jako otázky	69
6.1.3 Titulky obsahující rematickou informaci	70
6.1.4 Titulky specifické – obsahující citace a výroky	71
6.1.5 Strategie titulků: zobecnění, zpřesnění, obraznost a názornost	72
6.2 Abstrakt	72
6.2.1 Smysl a funkce abstraktů	72
6.2.2 Obsahová struktura abstraktu a jeho typy	73
6.2.3 Některé charakteristické jazykové a slohové jevy ...	80
6.3 Kompozice vědeckého článku	83
6.3.1 Proces psaní a jeho produkt	83

6.3.2	Kompoziční struktura vědeckého článku	84
6.3.3	Model IMRAD (Introduction – Methods – Results – Discussion)	88
6.3.4	Analýza kompozice českých odborných článků	92
6.4	Shrnutí	100

7 ■ CO DRŽÍ TEXT POHROMADĚ A DÁVÁ MU SMYSL 105

KOHERENCE TEXTU A JEJÍ PROSTŘEDKY

7.1	Podstata a druhy koherenčních vztahů	105
7.2	Čím začít a jak pokračovat	109
	<i>Vztahy tematické</i>	
7.2.1	Rozvíjení tematické linie	109
7.2.2	Tematické posloupnosti a jejich typy	111
7.2.3	Konkretizace typů tematických posloupností v textu	118
7.3	Vzájemné souvislosti mezi událostmi nebo ději	121
	<i>Vztahy obsahově-logické</i>	
7.3.1	Podstata a druhy obsahově-logických vztahů	121
7.3.2	Vztahy povahy příčinné: příčina/důvod, podmínka, přípustka, účel	123
7.3.3	Vztahy časové: současnost, předčasnost, následnost	133
7.3.4	Vztahy charakteru souřadného: slučovací, odporovací, konfrontační, alternativní	138
7.4	Opakovaný výskyt téhož předmětu řeči	145
7.5	Jak výklad uspořádat a jak při něm postupovat	148
	<i>Vztahy (funkce) kompoziční</i>	
7.5.1	O kompozici obecně	148
7.5.2	Kompoziční funkce na různých úrovních textu	149
7.5.3	Typy kompozičních funkcí	149

8 ■ OD VÝPOVĚDI K ODSTAVCI A KE KAPITOLE 161

ČLENĚNÍ TEXTU NA ODSTAVCE A VYŠŠÍ CELKY

8.1	Obecná charakteristika odstavce	162
8.2	Principy členění textu na odstavce	162

8.3 Tematická výstavba odstavce	164
8.4 Počátky a konce odstavců	168
8.4.1 Počátky odstavců	168
8.4.2 Konce odstavců	171
8.5 Výstavba odstavcových skupin	173
8.6 Síť orientačních výrazů v textu. Mezititulky	174
8.6.1 Orientátory	174
8.6.2 Mezititulky	175
8.7 Celková lineární segmentace textu a její hierarchie	177

9 ■ MODALITY SDĚLOVÁNÍ

9.1 Jaké záměry spojujeme se svým sdělením

Komunikační (ilokuční) funkce

9.1.1 Komunikační funkce prostě sdělovací (oznamovací a formulační) a její modifikace	181
9.1.2 Komunikační funkce tázací	183
9.1.3 Komunikační funkce výzvodá	185

9.2 Jakou platnost připisujeme své výpovědi

Modalita výpovědi

9.2.1 Co by (ne)mělo nebo (ne)mohlo být. (Modalita deontická či voluntativní)	187
9.2.2 Jak jste si jisti svým tvrzením? (Modalita epistémická či jistotní)	189
9.2.3 Oslabování platnosti výpovědi („hedging“)	195
9.2.4 Vysoká modalizovanost českých vědeckých textů ..	196
9.2.5 Vyjadřování zájmů a hodnotících soudů	199

10 ■ JE VÁŠ VÝKLAD JASNÝ, SROZUMITELNÝ, PŘEHLEDNÝ A NEPŘETÍŽENÝ?

10.1 Úspornost versus rozvitost

Explicitnost versus implicitnost

10.1.1 Úspornost vs. rozvitost	201
10.1.2 Explicitnost vs. implicitnost	202

10.2 Zhuštěnost versus uvolněnost textové stavby

Hierarchizace

10.2.1 Zhuštěnost vs. uvolněnost	205
--	-----

10.2.2 Hierarchizace obsahových složek sdělení	209
10.3 Srozumitelnost, jasnost, přehlednost	211
10.3.1 Myšlenkové zpracování obsahu	211
10.3.2 Gramatická (syntaktická) stavba	212
10.3.3 Uspořádání sdělované informace	213
10.3.4 Relativnost srozumitelnosti	215
10.3.5 Odborná terminologie	216
10.4 Jednoznačnost, určitost, přesnost – víceznačnost, neurčitost, vágnost	217
10.4.1 Kdy mají nepřesnost nebo nejednoznačnost své oprávnění	217
10.4.2 Výrazové prostředky pro nepřesnost, neurčitost, přibližnost apod.	217
10.5 Objektivnost, neosobnost, věčnost – subjektivnost, osobitost, obraznost	219
10.5.1 Úloha subjektu badatele	219
10.5.2 Vyjadřování obrazné, metaforické	219

11 ■ VERTIKÁLNÍ ČLENĚNÍ VĚDECKÉHO TEXTU 223

11.1 Druhy doplňujících složek textu a způsoby jejich uvádění	223
11.2 Poznámkový aparát	224
11.3 Citace v textu	226
11.3.1 Citát	226
11.3.2 Bibliografický odkaz	227
11.4 Bibliografické citace	228
11.4.1 Citace knihy	229
11.4.2 Citace článku ve sborníku	229
11.4.3 Citace časopiseckého článku	229
11.4.4 Citace novinového článku	229
11.5 Odkazy v textu	232
11.6 Příklady	232
11.7 Ilustrace	233
11.8 Průvodní aparát	233
11.8.1 Přílohy	233
11.8.2 Rejstříky	233
11.8.3 Seznam literatury	234
11.8.4 Seznam tabulek a vyobrazení	234

12 ■ GRAFICKÁ ÚPRAVA VĚDECKÉHO TEXTU	235
12.1 Úprava rukopisu	235
12.2 Grafické zvýrazňování složek textu	236
12.3 Typografická úprava textu	237
12.4 Úprava nadpisů (titulků)	238
12.5 Odsazení textu	238
12.6 Prezentace výčtů	239
12.7 Interpunkční znaménka	240
12.7.1 Tečka	241
12.7.2 Čárka	241
12.7.3 Otazník	242
12.7.4 Vykřičník	242
12.7.5 Středník	243
12.7.6 Dvojtečka	243
12.7.7 Tři tečky	243
12.7.8 Apostrof	244
12.7.9 Uvozovky	244
12.7.10 Pomlčka	245
12.7.11 Spojovník	246
12.7.12 Závorky	246
12.7.13 Lomítko	247
12.8 Vyznačování částí textu	247
12.8.1 Číselné označování částí textu	249
12.8.2 Abecedně-číselné označování částí textu	249
SEZNAM LITERATURY	251

